אישים באגרות הראי"ה

הרב נחמן גדליה ברודר

תלמיד חכם ירושלמי, מראשי הוועד הכללי "כנסת ישראל", מומחה לאתרוגים · תרי"ז – תש"ש (1857–1940)

2 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

הרב נחמן גדליה ברודר נולד בבי בתמוז תרי"ז (1857) בוסילקוב, ליד ביאליסטוק, ולמד בישיבת וולוז'ין. בשנת תרמ"ה (1885) עלה לארץ ישראל והתיישב בירושלים. בשנים הראשונות היה מורה בפרדס ליד הכפר סומייל, ושם נעשה מומחה לבוטניקה, ובפרט לאתרוגים (ראו בפרשת אתרוגי ארץ ישראל) מורכבים. על פי דעתו נתן הרב נפתלי הרץ הלוי, רבה של יפו, הכשרים לפרדסי אתרוגים. לימים עמד בראש הוועד הכללי "כנסת ישראל", היה ממונה כולל הורודנא ומייסד "בתי הורודנא" בירושלים. בתו שרה נישאה לרב משה אוסטרובסקי (המאירי). נפטר בט' באב תש"ש (1940).

הרב קוק על הרב נחמן גדליה ברודר

באייר תרע"ב (1912) כתב הרב קוק לרב ברודר ולחתנו, הרב משה אוסטרובסקי, בעניין הרבנות בעקרון. הרב קוק כתב שאם הרב יעקב יוסף, הרב הקודם, ירצה לחזור, אין לסגור לפניו את הדלת בנוגע לרבנות, אבל בשחיטה אין לו חזקה. לכן יכהן הרב אוסטרובסקי כממלא מקום הרב לכמה חודשים, ואחר כך יוחזק כרב (כרך ב', אגרת תכו).

בטבת תרע"ט (1919), כשביקשו מן הרב קוק לקבל את רבנות ירושלים (ראו בפרשת ההזמנה לרבנות ירושלים (תרע"ח-תרע"ט)), כתב לבנו הרצי"ה שהרב ברודר כתב לו "מכתב מיוחד בהרחבה", והבטיח שאין לו מה לדאוג, לא מצד הפרנסה ולא מצד התנגדות (כרך ג', אגרת תתקלב).

האגרות

כרך ב', אגרת תכו: בכ"ד באייר תרע"ב, מיפו, אליו ואל חתנו הרב אוסטרובסקי: ברבנות עקרון יש חזקה לרב יעקב יוסף, אבל לא בשחיטה. החתן יכהן בינתיים כממלא מקום הרב.

"אבל בנוגע להשחיטה, אין לו ע"ז שום חזקה, ואין בזה משום מעצור אפילו מצד מדת חסידות"

כרך ג', אגרת תתקלב: בכ"ז בטבת תרע"ט, אל הרצי"ה: הרב ברודר כתב מכתב מיוחד, ומבטיח שאין לדאוג בעניין רבנות ירושלים.

"ורנ"ג בראדער כתב עוד מכתב מיוחד בהרחבה ומבטיח שאין לי מה לדאוג כלל"

ראו גם

הרב משה אוסטרובסקי (המאירי), חתנו. (הרב משה אוסטרובסקי)

נוסח האגרות – עם ביאור

2 האגרות שבהן נזכר הרב נחמן גדליה ברודר, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תכו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד אייר תרע"ב - יפו **נמען:** הרב גדליה נחמן ברודר וחתנו הרב משה אוסטרובסקי

לרב יעקב יוסף אין חזקה בשחיטה, אבל ברבנות יש לו. אוסטרובסקי ישמש כממלא מקום הרב לכמה חודשים, ואחר כך יוחזק כרב.

עיקרי הדברים

- חזקת הרבנות והשחיטה.
- אוסטרובסקי כממלא מקום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ד אייר תרע"ב[4].

לכבוד ידידי הרב הגדול בתו"י[5] יר"א[6] ושלם מו"ה[7] גדלי' נחמן בראדער,

וחתנו הרה"ג[8] מו"ר[9] משה אסטראווסקי שליט"א[10], שוי"ר[11].

בתשובה על מכתבם היקר בענין עקרון [ראו (כרך ב', אגרת תכה)] ת"ו, הנני בזה להודיעם שדעתי היא נוטה, שאם רצונו של הרב ר"י יוסף לבא בחזרה, אין הדבר ראוי לסגור את הדלת לפניו בנוגע לרבנות שהי'[12] מוחזק בה. אבל בנוגע להשחיטה, אין לו ע"ז[13] שום חזקה, ואין בזה משום מעצור אפילו מצד מדת חסידות, לע"ד[14].

וכתבתי להם עצתי שיכתבו לכת"ר[15], שעד משך זמן של איזה חדשים, תהי'[16] חזקת הרבנות פנוי', באופן שאם יבא הרי"י[17] הנ"ל[18], יעמוד על חזקתו, ואחרי עבור הזמן הנ"ל יוחזק כת"ר[19] בתור רב, נוסף על משרת השו"ב[20].

כמובן גם במשך הזמן יתנהג בכל תכסיסי וחיוב הרבנות, בתור מ"מ[21] הרב

והנני בזה ידידם דוש"ת[22] באה"ר[23],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. יר"א - ירא אלקים
7. מו"ה - מורנו הרב
8. הרה"ג - הרב הגאון
9. מו"ר - מורי ורבי
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. שוי"ר - שלום וישע רב

12. שהי' – שהיה
13. ע"ז – על זה
14. לע"ד – לעניות דעתי
15. לכת"ר – לכבוד תורתו
16. תהי' – תהיה
17. הרי"י – הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, י (למשל: יעקב + יעקב) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
18. הנ"ל – הנזכר לעיל
19. כת"ר – כבוד תורתו
20. השו"ב – השוחט ובודק
21. מ"מ – מכל מקום
22. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
23. באה"ר – באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז טבת תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

צרות היהודים בארצות שונות מרעישות את הלב. לאגודת ישראל בשווייץ: יתאחדו בכמה ענפי עבודה, אבל התנועה צריכה לעמוד בפני עצמה. הציונות החילונית לבדה לא תמצא מפתח לא לנשמת האומה ולא ללב האומות. מירושלים כותבים מכתב אחר מכתב שיבוא - הוועד הכללי, הרב צבי פסח פרנק, בית הדין של הפרושים, ור' נ"ג בראדער, שמבטיח פרנסה ואין התנגדות. הרב חרל"פ 'הולך בגדולות' ומציע לקחת 600 תלמידים לישיבה, אבל אין כעת אפילו מאה מוכשרים; צריך תחילה לקבץ כספים ולבנות בניין. מאמר שהתקבל לאסוף פסימי מדי, ויבקשו מהכותב לסיים במסקנה אופטימית. אין להקדים מעשים לפני ההתפשטות הרוחנית והמספרית - 'לא נוציא פרי בוסר'.

עיקרי הדברים

- צרות היהודים.
- אגודת ישראל - עצמאות התנועה.
- הזמנות מירושלים.
- הישיבה - בהדרגה.
- לא להקדים מעשים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ז טבת עטר"ת[2]. [כ"ז טבת תרע"ט (1919), בלונדון. האגרת לבנו, הרצי"ה, שישב אז בסנקט גאלן]

בני מחמדי שליט"א[3], עברו ימים מספר שהייתי צריך כבר לכתב לך, ונתעכבתי מפני הטרדות והמניעות. ת"ל[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו, כן קבלנו מהתם מכתבים [משם – מארץ ישראל (ארמית)] מבשרים שלומם וטובם. צרות אחינו בארצות שונות [הפרעות ביהודי פולין ואוקראינה בסוף מלחמת העולם הראשונה ובמלחמת האזרחים ברוסיה] הרעישו את לבבנו, ובעוה"ר[6] אין לנו דורשים ומבקשים, המסורים באמת אל התביעות של הצדק, וממרום ומקודש ישלח עזרו להרגיע עם עני ודל המיחל לחסדו.

מאגודת ישראל דשווייץ הגיענו מכתב ע"ד[7] איחוד עמם. [סניף "אגודת ישראל" בשווייץ הציע להתאחד עם "דגל ירושלים"] מובן הדבר שבכמה ענפי עבודה נוכל להתאחד עמם, כי סוף סוף יש בינינו קרבה לבבית רבה, אבל מעמד תנועתנו היסודי מוכרח הוא להיות עומד בפני עצמו בצביונו וחופשו, והמזכירים את ד' אל יתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהילה בארץ. [על פי ישעיהו סב, ו–ז]

הגדולות שאנו צריכים ללכת בהן, הנן לע"ע[8] גדלות רוח ושאיפה כבירה, שעתידה להתגשם במפעלים גדולים בעז"ה[9]. ויסוד הכל לרומם את תנועת התחיה לגובה הקודש שלה, כי הציוניות החילונית כשהיא לבדה לא תוכל למצוא את המפתח לא לנשמת האומה ולא אפילו ללב האומות, שיש בהן ניצוץ של הכרת הכבוד של שם ד' אלהי ישראל, ע"י[10] הארת אורו של ספר הספרים עליהם באיזו צורה עכ"פ[11]. ובשביל כך אנו צריכים לעבודתה של האידיאה הירושלמית, [רעיון "דגל ירושלים"] שלא תוכל

להתפרנס כי אם מקיבוץ עממי גדול של עם תורת ד' בלבם המכרעת את כל הויתם כלפי הקודש, שזהו העומק הטבעי של עם ד' השואף לארץ קודשו.

מירושלים כותבים מכתבים אחר מכתבים בזירוז לבא אצלם. [ההזמנה לכהן כרבה של ירושלים, שקיבל לאחר שובו לארץ בתרע"ט] עיקר העסקנים בזה הם אנשי הועה"כ[12], [ועד העיר הכללי ליהודי ירושלים] והם אומרים שהכל מסכימים. רבנים אחדים חתמו גם הם על המכתב האחרון, כמו הרצי"פ[13] פראנק [הרב צבי פסח פרנק] נ"י[14], וחותם בד"צ[15] דפרושים [בית הדין של עדת הפרושים (האשכנזים הלא-חסידים) בירושלים] הונח נוסף על באי כח ת"ת[16] ע"ח [תלמוד התורה "עץ חיים"] וב"ח ומאה שערים [תלמוד התורה וישיבת "עץ חיים", בית החולים "ביקור חולים" ושכונת מאה שערים] והרבנים השייכים לזה. ורנ"ג בראדער [הרב נחמן גדליה ברודר, מראשי הוועד הכללי "כנסת ישראל" בירושלים] כתב עוד מכתב מיוחד בהרחבה ומבטיח שאין לי מה לדאוג כלל, לא מצד מצב הפרנסה, שמוכנים לתקן בכבוד הראוי אי"ה[17], ולא מצד התנגדות, כי כולם עונים בחפץ טוב והסכמה. והדבר נחוץ לדבריהם להקדים. וגם מדברי כבוד אאמו"ר[18] שי'[19] [אביו של הרב קוק, ר' שלמה זלמן קוק, שגר בירושלים] במכתבו נראה שמסכים ע"ז[20]. רק ממכתבו של יש"ר[21] נ"י נראה איזה בקורת ותנאים שאין בהם דבר ברור. בתי' תחי'[22] כתבה שש"ח שי' נוסע לירושת"ו[23] [בתו של הרב קוק כתבה שר' שאול חנא (ש"ח) קוק, אחיו של הרב קוק, נוסע לירושלים לברר את תנאי ההזמנה] לברר הדברים שמה במקומם, ומסתמא יכתב בקרוב, ודי' ינחנו בדרך ישרה. הרב חרל"פ[24] [הרב יעקב משה חרל"פ] שליט"א [הרב יעקב משה חרל"פ, תלמידו של הרב קוק בירושלים] לא הזכיר מזה במכתבו האחרון, אע"פ[25] שאין די באר לגעגועיו, אבל הוא הולך בגדולות ביחש המעשים, יותר ממה שהמציאות מרשה כעת. למשל כתב שאסע לערים הגדולות ואקח עמדי לא פחות משש מאות תלמידים ליסוד הישיבה האידיאלית שלנו. [הישיבה המרכזית שתכנן הרב קוק לייסד בירושלים, לימים ישיבת "מרכז הרב"] השמעת כח מדמה נשגב מה, והיכן אפשר לקחת כעת אפילו מאה מוכשרים כהוגן, ואיך אפשר לארגנם להספיק צרכיהם לשעה עד שיתבסס איזה דבר.

מחשבתי ע"ד הישיבה היא שנסוב במעשים את האידיאל הזה, ליסד תחילה יסוד לקבץ כוחות כספיים, לבנות בנין הדור, להראות את החזות גם כלפי נטילי הזהב [העשירים – על פי איכה ד, ב] ולפתח את הענין במשך הזמן בעה"י[26] והוא שי' דורש מהפכה פתאומית. ונראה שזהו הדבר המעכב עליו שלא לגלות את דעתו ע"ד הענין של ירושלים. כי הדברים הרגילים קטנים הם בעיניו, וביחוד אחר שהורגל כבר לשמע פתגמים מפוצצים מצד אנשי החול שלנו, שאינם כ"כ[27] מצמצמים את דבריהם בגבולים של האמת, שלכה"פ[28] היה ראוי לעשות כן לשם הטנדנציה.

מב"ט[29] קבלתי מאמר ולצערי אינו ראוי כלל למטרתנו, הוא אמנם מאמר אומנותי, אבל פיסימי עד קצה האחרון. בכ"ז[30] חושב אני לשלח לו בעדו איזה סכום, ולבקש שיגמרהו ע"פ[31] כשרונו להאיר בו איזה מסקנא אופטימית שחושב אני שיש בידו לפי כשרונו לעשות כן. בכלל הנני נבוך ע"ד המאסף [קובץ מאמרים שתכנן הרב קוק להוציא לבירור רעיון "דגל ירושלים"] ע"פ החדשות של רעיון הנסיעה הקרובה בעה"י, והנה כבר כתבתי לך כמה פעמים שחושבים אנו שתשתדל לבא אלינו פה במוקדם היותר אפשרי. יתן ד' ונזכה לנסע ולבא שלם ביחד למחוז חפצנו הקדוש. תמיהני שלא הודעתני אם אתה משתדל כבר בהכנה הנדרשת לזה.

ע"י ההתרחבות של עבודת תנועתנו הירושלמית התעורר המזרחי, שהיה נרדם, [תנועת "המזרחי" באנגליה] לצאת לפעולה, בכ"ז אין זה דבר מעכב את מהלכנו כלל, ולדידי אפילו זה הצד של התעוררותם הבא מתוך קנאת סופרים ג"כ[32] לטובה הוא, אע"פ שאין בה בתנועה זו, שאינה מיוחדת לתחית הקודש ואינה כוללת את הכלל שמחוץ לגבולי הציוניות, ואינה בת חורין לעצמה כראוי, לפי מצבה בהווה, אותה האידיאליות המקפת הקדושה והבריאה, שאנו שואפים אליה ושנקוה בע"ה[33] להשיגה ע"י התנועה הירושלמית בהרמת דגלה, בכ"ז אי אפשר להתעלם מכל צדדיה החיוביים.

כבר הנני חושב ע"ד קונגרס ארצי פה, כשיסודרו קצת יותר קבוצות ויוארו הדברים מהמחשכים שאחרים מאפילים עליהם. הנורמה של הנחת הדעת הופרעה קצת על ידי ההתנפלות על בני ישובנו הישן, שבאמת סוף סוף הם נושאים בקרבם את היסוד היותר אמיץ בעדת ד'. מחאתי על זה לא היתה כ"כ פומבית, שלא רציתי זה כדי שלא להרחיב את הפרץ, בכ"ז היתה מפורסמת במקצת, ואחדים מצדדים שונים מצאו להם חפץ להגדילה. בכ"ז אין ענין זה כי אם אפיזודה במהלך הענין, אבל עיקר מגמתנו הלא הוא השלו'[34] האמיתי וההרמוניה השלמה של האומה, שאי אפשר להם לבא במילואם כי אם ע"י ההתרוממות העליונה של רוח חיי הקודש המפעם בתולדתה ואור חי העולמים השורה בקרבה ומעודד את רוחה לקראת עתידה הנאדר בקודש, ואם ירצו אנשי החול ללכת דוקא בקטנות לא יעלה בידם חפצם, כי ביד חזקה יתפרץ הרוח ונצדק קודש.

ע"ד ההצעה של ההתחברות בין האגודות הארציות שלנו, שיבא איזה ציר מפה לשווייץ, או להיפך, כעת עדיין השעה מוקדמת, לפי הנראה הענין צריך עדיין התפתחות וסדר מעשי. עיקר עבודתנו כעת הרי צריכה להיות מוקדשת להתרחבות הרעיון והתפשטות האגודות בארצות שונות, ואי אפשר להביא את עצמנו בחוג מעשי קודם התכשרות האמצעים. בעלי רעיון ומחשבה בהירה וחזקה יכירו, שאין ראוי לנו לפי מגמתנו הקדושה להיות נמהרים לדחוק את השעה במעשים דוקא כי אם להכשיר את ההסתדרות עד שתהי'[35] ראויה להשפעה רבה ומעשים כבירים. מראטערדאם הודיעני ד"ר[36] ריטער נ"י [הרב ד"ר ברנרד (דב) ריטר, רבה של רוטרדם שבהולנד] שיאחז דרכו להרחיב את עבודתנו. ואם כי בין הרבים העובדים עמנו נמצאות דעות שונות בסיבת ההכרח של ההסתדרות בכלל, אלה פונים לימין ואלה לשמאל, בכ"ז נקוה שהרעיון הכללי כל מה שיתברר יותר יהיה רוח החיה באופני התנועה. וישור הדבר אפשר להיות רק אם לא נוציא פרי בוסר לקפוץ מעשים לפני ההתפשטות הרוחנית והמספרית בקיבוצים.

הנני חותם בכל חותמי ברכות לך יקירי ולכל אהובינו ודו"ש[37], כנה"י[38] ונפש אביך מצפה אשרך כל הימים,

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ת"ל - תודה לא-ל
5. החוה"ש - החיים והשלום

6. ובעוה"ר - ובעוונותינו הרבים
7. ע"ד - על דבר
8. לע"ע - לעת עתה
9. בעז"ה - בעזרת השם
10. ע"י - על ידי
11. עכ"פ - על כל פנים
12. הועה"כ - הועד הכללי
13. הרצ"פ - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות צ, פ (למשל: צבי + פנחס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. נ"י - נרו יאיר
15. בד"צ - בית דין צדק
16. ת"ת - תלמוד תורה
17. אי"ה - אם ירצה השם
18. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
19. שי' - שיחיה
20. ע"ז - על זה
21. יש"ר - יישר (כח)
22. תחי' - תחיה
23. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
24. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
25. אע"פ - אף על פי
26. בעה"י - בעזרת השם יתברך
27. כ"כ - כל כך
28. שלכה"פ - שלכל הפחות
29. מב"ט - שם אדם - דורש פענוח
30. בכ"ז - בכל זאת
31. ע"פ - על פי
32. ג"כ - גם כן
33. בע"ה - בעזרת השם
34. השלו' - השלום
35. שתהי' - שתהיה
36. ד"ר - דוקטור
37. ודו"ש - ודורש שלום
38. כנה"י - כנפשו היקרה